

RENDIMENT FONÈTIC DE LES VOCALS DE DOBLE OBERTURA e-o AL BAIX GAIÀ

INTRODUCCIÓ

La llengua catalana dins del bloc oriental, quant a fonètica vocàlica, es caracteritza per:

a) Diferenciació fonètica de les vocals fortes, en posició tònica i àtona:

	posició tònica	posició àtona
a	/a/	/ə/
e	/ɛ/, /e/	/ə/
o	/ɔ/, /o/	/u/

b) El sistema d'accentuació gràfica existent, no sempre posa en evidència el grau d'obertura de les vocals e-o en posició tònica¹.

Així, queden definides les e de *préssec* i *vèncer*, però no la de *bleda*; i les o de *botó* i *això*, però no la de *poma*.

Aquesta realitat fa que existeixin molt sovint, vacil·lacions en la pronúncia de totes aquelles paraules amb e-o tòniques i inaccentuades gràficament.

Aquestes vacil·lacions han provocat la formació de tot un mosaic de solucions espontànies dins del territori lingüístic.

Les oposicions documentades [əstréɫə/əstréɫə] (estrella) i [séɫdzə/séɫdzə] (setze) per la vocal e, i [grinyɔɫ/grinyól] (grinyol) i [bɔɫə/bólə] (vola) per la vocal o, posen en evidència la diferència de rendiment adoptat en dialectes diferents.

1. BADIA, *Gramàtica Catalana*, Ap. 26 (2). MARTÍ, *Gramàtica Catalana*, pàg. 100.

Els tractats de gramàtica donen aquesta característica com a un fet i es limiten a donar algun exemple de diferenciació ², intentant agrupar les famílies de paraules dins de la divisió genèrica de català oriental/occidental.

Reculls lexicals de gran envergadura ja donen les variacions fonètiques de cada paraula, indicant on es dona cada variant, en grans unitats geogràfiques ³.

D'altres donen dades puntuals i exactes d'observacions fetes personalment ⁴. Però els estudis encaminats a esbrinar el rendiment vocàlic de tot el lèxic viu, per cada una de les comarques lingüístiques de tota la terra catalana, no prosperen.

Una aportació recent i valuosíssima és l'estudi del nostre filòleg Daniel Recasens ⁵, que amb un àmbit geogràfic més ampli, dedica tot un capítol al vocalisme tònic.

La zona estudiada del Baix Gaià, integrada pels municipis d'Altafulla, Torredembarra, La Riera, La Nou de Gaià, La Pobla de Montornès i Tarragona, no constitueix cap subàrea lingüística fortament diferenciable de la resta del Camp, però un estudi profund i detallat del vocalisme tònic pot posar en evidència, trets fonètics autòctons, ja siguin generals de tota la subcomarca o bé específics d'un municipi.

L'objecte del present treball és doncs deixar constància del grau d'obertura adoptat al Baix Gaià, per les vocals obertes e-o en posició tònica, en tots els aspectes del lèxic viu.

La selecció del material s'ha fet per observació directa dels parlants d'aquesta zona i només s'ha demanat testimoni articuladori en casos dubtosos o poc observats, observant el màxim rigor en la tria de testimonis.

ESTRUCTURA

L'estructura del treball és la següent: Tot el material lexical, objecte d'estudi, és a dir, amb possible dubte articuladori quant a grau d'obertura per les vocals tòniques e-o, s'ha desdoblant en quatre grans blocs:

2. RUAIX, *El català en fitxes*. Volum I, pàgs. 63 a 67.
3. ALCOVER MOLL, *Diccionari Català-valencià-balear*.
4. COROMINES, *DECLC*.
5. RECASENS, *Estudi lingüístic sobre la parla al Camp de Tarragona*. Pàgs. 61-85.

- A. Paraules amb vocal tònica palatal e amb realització fonètica tancada [e].
- B. Paraules amb vocal tònica palatal e amb realització fonètica oberta [ɛ].
- C. Paraules amb vocal tònica velar o amb realització fonètica tancada [o].
- D. Paraules amb vocal tònica velar o amb realització fonètica oberta [ɔ].

Dins de cada bloc fonètic, el lèxic es destria en set apartats:

- a. Parònims de forma, amb diferenciació fonètica mitjançant accent diacrític.
- b. Lèxic classificable en famílies amb prefixació i sufixació comunes.
- c. Lèxic no classificable.
- d. Flexió verbal.
- e. Antropònims o noms de persona.
- f. Cognoms.
- g. Topònims.

S'ha englobat sense relacionar específicament, gran part del lèxic dins de l'apartat b, altrament el treball se convertia en un diccionari amb transcripció fonètica.

Així, per consultar l'existència o no d'un nom comú i el seu tractament, s'ha de buscar en els apartats a i b abans de passar al c.

Pels derivats i compostos, els criteris seguits són: Quan es relaciona una paraula (que es procura que sigui la primitiva), s'entén que la vocal de la síl·laba tònica té el mateix tractament en els seus derivats i compostos, per tant aquestos ja no surten a les llistes. Si es dóna *pondre* amb [ɔ] no cal inventariar *compondre* que tindrà la mateixa [ɔ].

No obstant s'han inclòs els derivats i compostos que poden escapar a la consciència lingüística del parlant, per ser fenòmens lingüístics antics: perdonar, etc.

Quan la paraula primitiva no és viva, però sí un derivat o compost, es relaciona aquest. Per exemple no es dóna *jorn* però sí *migjorn*.

Quant a nivells de llenguatge i selecció de paraules, els criteris han estat: Les paraules es donen segons el nivell estàndard, deixant de banda les desinències dialectals, ja que el que mana en aquest tre-

ball és el tractament de la vocal tònica. Així es dona *oncle* en comptes d'*onclo*.

No obstant si que es donen les paraules de lèxic autòcton, que es marquen amb asterisc per ressaltar que no figuren al diccionari normatiu.

S'inclouen totes les paraules vives siguin del nivell que siguin, per tant no hi figuren els sinònims o paraules que no són habituals en el parlar que ens ocupa. No s'hi trobaran doncs, paraules com *atot*, *menys*, etc. Igual criteri s'ha seguit amb els topònims, cognoms i noms de persona.

Tampoc s'inclouen a les llistes les paraules que tenen alguna part de la flexió que deixa clar el grau d'obertura: així si en *tèbia* l'accent marca [ɛ], s'entén que aquest mateix grau afecta a *tebí* i per tant ja no cal relacionar-lo.

Quant als verbs i la seva flexió, cal tenir en compte dos aspectes: Els temps i persones que la vocal del radical esdevé tònica, i les desinències tòniques quan el radical esdevé àton.

- a) Primera conjugació (verbs acabats en AR com botar):
 - Radical tònic als temps: Presents d'indicatiu, subjuntiu i imperatiu (persones 1, 2, 3 i 6).
 - Desinència tònica amb [ɛ] als temps: Presents d'indicatiu, subjuntiu i imperatiu, i futur simple (persones 4 i 5).
- b) Segona conjugació (infinitius plans acabats en RE com beure, infinitius aguts acabats en ER com voler i infinitius plans acabats en ER com témer):
 - Radical tònic als temps: Presents d'indicatiu, subjuntiu i imperatiu (persones 1, 2, 3 i 6) i infinitiu (amb obertura no marcada al primer grup i marcada al tercer grup).
 - Desinència tònica amb [ɛ] als temps: Presents d'indicatiu, subjuntiu i imperatiu (persones 4 i 5), futur simple (persones 4 i 5) i infinitiu (només al segon grup).
 - Desinència tònica amb [e] al gerundi de tots tres grups.
- c) Tercera conjugació (vers acabats en IR, incoactius, com servir):
 - El radical no és mai tònic, per tant les vocals e-o del radical, sempre es neutralitzen.
 - Desinència tònica amb [ɛ] als temps: Presents d'indicatiu, subjuntiu i imperatiu (persones 1, 2, 3 i 6) i futur simple (persones 4 i 5).

- d) Tercera conjugació (verbs acabats en IR, no incoactius, com dormir):
- Radical tònic als temps: Presents d'indicatiu, subjuntiu i imperatiu (persones 1, 2, 3 i 6).
 - Desinència tònica amb [ɛ] al futur simple (persones 4 i 5).

Quan el verb és regular es posa a la llista en infinitiu i s'entén que té tota la flexió amb el mateix rendiment e-o, quan el radical és tònic. Quan el radical té més d'una síl·laba només esdevé tònica la darrera vocal.

Si el verb és irregular, surt a l'apartat d de cada unitat fonemàtica, indicant les persones i els temps on es dona el dubte articulatori.

Finalment, hi ha un petit nombre de verbs amb o al radical, que no són classificables segons [o] ni [ɔ], ja que la tanquen en [u] fins i tot en posició tònica:

Bordar: [búrrðə]
Corcar: [kúrrkə]
Omplir: [úmplə]
Porgar (i *esporgar*): [púrrɣə]

A. *Paraules amb vocal tònica palatal e amb realització fonètica tancada [e]*

Aa. *Fonema [e]: Parònims*

Be (lletra) igual que *bé* (propietat) i (adjectiu).

Mes (conjunció) i (dotzena part de l'any) igual que *més* (quantitatiu).

Meu (possessiu) per oposició a *mèu* (miol).

Seu (possessiu) per oposició a *sèu* (greix).

Te (lletra) igual que *té* (verb tenir).

Ab. *Fonema [e]: Lèxic classificable*

Prefixos:

ben- (prefix tònic de manera): *benfet*, *benparida*, *benplantat*...

entre- (prefix tònic indicant «entremig»): *entresol*, *entreobert*, *entresuat*...

Sufixos:

- end (sufix d'adjectiu derivat de verb, indicant possibilitat):
dividend...
- ent (sufix d'adjectiu derivat de verb, indicant qualitat): *coent, bullent, lluent...*
- ent (sufix d'adverbi derivat d'adjectiu, indicant manera):
bonament, alegrement, dolçament...
- ent, -enta (sufix de nom derivat de verb: participi de present o gerundi): *caient, rompent, aprenenta...*
- enta (sufix de nom derivat de verb, indicant collectiu):
embussamenta, remenamenta...
- enta (sufix de nom derivat de nom, indicant collectiu):
ferramenta, vestimenta...
- er, -era (sufix de nom derivat de nom, indicant planta):
avellaner, codonyer, pomera...
- er, -era (sufix de nom derivat de nom, indicant professió):
barber, botiguer, carnisser...
- er, -era (sufix de nom derivat de nom, indicant lloc o objecte):
saler, colomer, carbonera...
- er, -era (sufix d'adjectiu derivat de nom, indicant relació):
mentider, rialler...
- er, -era (sufix d'adjectiu derivat de verb, indicant propensió):
ploraner, cridanera, triganer...
- era (sufix de nom derivat de verb, indicant «ganes de fer»):
pixera, tossera, caguera...

Ac. Fonema [e]: *Lèxic no classificable*

Accent, adulterar, agenda, agrest, aixadella, aixecar, aixella, alliberar, alterar, amonestar, anell, anyell, aqueix, aquell, aquest, aresta, argent, arrendar, arrenclerar, arrera, assabentar, assos-segar, atendre, atropellar, augment, avinent.

Balder, ballesta, bandera, bec, ben, breu, budell.

Cabdell, cadell, camell, cancell, cantarella, cantell, canyella, capell, capella, capitell, caramelles, carrer, cartell, cascavell, castell, cega, celebrar, cella⁶, celler, cent, centre, cervell, ciment,

6. A Torredembarra alterna [séla] amb [séla̯].

*cirera, cistell, clatell, clavell, clivella, conadell**, *condemna, consell*⁷, *contestar, corrent, costella, crema, cremar, crespinnell, cubell, cullera.*

*Darrer*⁸, *deixar, delegar, dent, desgavell, destre, dimecres, diner, distret, diumenge, donzella, dovella, drecera.*

Egua, eil, ell, empestar, encendre, encetar, endegar, engegar, enrera, entendre, ep!, *era, esbarzer, escltxa, escudella, escullera, esparver, esperar, esqueix, esquella*⁹, *esquer, est, estella, estendre, estirabec, estornell, esverar, excepte, exemple, extrem.*

Fallera, fardell, febre, febrer, feix, fem, femella, fer (vegeu apartat Ad), *fasta, fet, fetge, filera, finestra, fletxa, freixe, fusell.*

*Gavella, galera*¹⁰, *garbell, garrell, gebre, gemec, gener, gens, gent, gep, gespa, gest, ginesta, grec, greix, greu.*

Herba, heretge, hisenda.

Impremta, intentar, inventar.

Jueu.

Lent, llebre, llegua, llei, lleig, llengua, llenya, llepar, llest, llet, lleu.

Madeixa, mamella, manllevar, martell, mateix, membre, menjar, ment, menta, mentre, metge, mero, metxa, modest, molest, moment, moscatell, muller.

*Nedar, negar, nespro**, *neu, neula, nivell, novembre.*

Ocell, oest, operar, orient, oronell, orquestra.

7. A Torredembarra s'observa també [kunsél].

8. Realitzat amb metàtesi: [rrədé].

9. Alterna amb [əskéla].

10. I també [gəléra] a Torredembarra.

Paella, pagell, paner, paper, parent, parpella, passerell, peça, pedra, peix, pell, pendent, penjar, pessebre, pesta, petarrell, pinzell, pitrera, pitxer, poncella, potent, precepte, premsa, present, pressa, protestar.

Queixa, quiet.

Rampell, rebentar, rec¹¹, recent, recepta, recer, regar, regla, regle, rei, reixa, relleu, renec, rentar, reptar, resta, revenja, ribell, riera¹², rodera, roent, roella.*

Sanefa, sega, segle, seient, sempre, sentir, ser (vegeu apartat Ad), sergent, serp, serpent, serrell, setze, setembre, sivella, solter, somera, sorell.

*Taller, taulell, tavella, tempesta, temple, temps, tenda, tenebra, terme, test, teu, tinell, titella, torrent, tortell, tremp, trep, tretze, treure (vegeu apartat Ad), trinxera, turmell, turment, txec!**

Vaixell, vaixella, valent, vedell, vell, vent, ventre, vespa, vespre.

Ad. Fonema [e]: Flexió verbal

Verb ésser:

ets (Present d'indicatiu, persona 2).
ser (Infinitiu).

Verb fer:

fem, feu (Present d'indicatiu, subjuntiu i imperatiu, persones 4 i 5).
feia, feies, feia, fèiem, fèieu, feien (Totes les persones del pretèrit imperfect d'indicatiu)¹³.
fer (Infinitiu).

Verb treure:

tret (Participi passat).

11. A La Riera [rrek].

12. Realitzat com [rriéra] a La Riera.

13. Observi's la pronúncia amb fonema [e] malgrat l'accent normatiu obert.

Ae. *Fonema [e]: Antropònims*

Aleix, Andreu, Bartomeu, Ernest, Ester, Esteve, Eva, Mateu, Modest, Pere.

Af. *Fonema [e]: Cognoms*

Adell, Anguera, Aumatell, Baduell, Baixeres, Balcells, Boadella, Borrell, Canadell, Cantarell, Canyelles, Capell, Caselles, Cucurella, Gatell, Güell, Mosquera, Novell, Olivella, Parera, Piquer, Rossell, Saumell, Sunyer, Vilella.

Ag. *Fonema [e]: Topònims*

Alcover, Alella, Almacelles, Almofter, Altea, L'Argentera, Balaguer, Batea, Calafell, Calella, Cervera, Cornudella, Creixell, Cubelles, Ebre, La Fatarella, La Floresta, Formentera, Els Garidells, Granollers, Maella, Martorell, El Montmell, El Morell, Noguera, Palafrugell, Porrera, Pradell, La Riera¹⁴, El Rourell, Sabadell, Segre, Solivella, Torroella, Tremp, Urgell, El Vendrell, Vespella, Viella, La Vilella.

B. *Paraules amb vocal tònica palatal e amb realització fonètica oberta [ɛ]*

Ba. *Fonema [ɛ]: Parònims*

Be (xai) per oposició a *bé* (propietat i adjectiu) i *be* (lletra).

Deu (verb deure i numeral) per oposició a *déu* (divinitat).

Net (adjectiu) igual que *nét* (fill de fill, realitzat com a [net]).

Sec (verb seure i adjectiu) per oposició a *séc* (solc)(*séc* de les cames).

Seu (verb seure iatedral) igual que *sèu* (greix).

Te (herba) per oposició a *té* (verb tenir) i *te* (lletra).

Vens, venen (verb vendre) per oposició a *véns, vénen* (verb venir).

Ves (verb veure) per oposició a *vés* (verb anar).

Bb. *Fonema [ɛ]: Lèxic classificable*

Prefixos:

semi- (prefix tònic indicant «mig»): *semisalvatge...*

14. Pronunciat amb [ɛ] pels mateixos parlants de La Riera.

Sufixos:

- ecte (terminació d'adjectius): *recte...*
- ecte (terminació de substantius): *insecte, dialecte, respecte...*
- eda (sufix de nom derivat de nom, indicant conjunt): *pineda, fageda...*
- eig (terminació de substantius): *bateig, mareig, safareig...*
- ejar (terminació de verb derivat de nom o adjectiu): *airejar, agrejar, amargantejar...*
- ena (sufix de substantius collectius): *dotzena, vintena, trentena...*
- enc, -enca (sufix d'adjectiu derivat de nom, indicant relació): *estiuenc, famolenc, sorrenca...*
- enc, -enca (sufix d'adjectiu derivat de nom, indicant gentilici): *reusenc, valenca...*
- enc, -enca (sufix d'adjectiu derivat d'adjectiu, indicant tendència): *rogenc, groguenca...*
- ença (sufix de nom derivat de verb): *prometença, creixença, coneixença...*
- esa (sufix de nom derivat d'adjectiu, indicant qualitat): *deixadesa, vellesa, tendresa...*
- etre (terminació verbal): *permetre, admetre, malmetre...*
- et, -eta (sufix usat en diminutius de substantius): *noiet, Joanet, ruquet...*
- et, -eta (sufix usat en diminutius d'adjectius): *petitet, amagadet, rodonet...*
- et (sufix de nom derivat de verb): *xiulet, esmolet...*
- et (sufix d'adverbi derivat d'adverbi): *aviadet, a propet, llunyet...*

Bc. Fonema [ɛ]: Lèxic no classificable

*Abadessa, abella, abonyegar, accés*¹⁵, *admetre, adreça, afecte, aferrar, aixeta, alegu**, *alfabet, ametlla, antena, anhel, anomenar, anvers, aparell, apedregar, aplec, aprendre, aquarella, arquitecte, arrel, arrencar, arreplegar, arreu, arrossegar, ascens, assedegar, aspecte, assutzena, ateneu, ateu, avenc, avet.*

15. Pronunciat amb [ɛ] malgrat l'accent agut normatiu.

Baieta, baioneta, balena, ballet, banquet, barreja, barret, bassetja, batec, bel, bena, beneit, berenar, besar, beure, bitllet, blasfemar, ble, bleada, blet, bodega, boixet, bolet, bregar, bufeta.

*Cabeça, cabell, cacahuets, cadena, candela, canyet, caramel, carena, careta, carregar, carratella, casquet, ceba, cel, cella*¹⁶, *cella, cendra, cens, cep, cera, cercapous, cert, cervesa, cessar, clenxa, cobert, coet, collecta, col·legi, combregar, començar, comerç, cometre, complet, concepte, concert, concret, confessar, congrés*¹⁷, *conreu, consell*¹⁸, *conversa, correcte, corretja, correu, cresta, crestar, creu, creure.*

Decret, dens, dependre, desar, descens, desempallegar, desert, desmanegar, despertar, desvetllar, deure, deute, discret, disfressa, dispesa, disset, divendres, divers, doblec, dormilega, dret.

*Ecs!, eina, elet, elis!, emblema, empantanegar, empelt, emprenyar, empudegar, encanteri, encens, encert, endergues, endreçar, enfarfec, enredar, ensenyar, ensopegar, entelar, entrenar, enveja, envers, enze, erm, erra, errar, ert, esberlar, esbufec, esca, escabetx, escar, escopeta, esguerrar, esma, esmena, espardenyà, espelma, espenta, espetec, esquelet, esquella*¹⁹, *esquena, esquerra, esquerdà, esquerp, ésser (vegeu apartat Bd), estel, estrella, estret, estri, estupend, europeu, excels, expert, estern.*

Fe, feina, fel, ferm, ferreny, ferro, fidel, filet, fireta, franella, fre, fred, fregar, fresc, freu, fuet.

*Galera*²⁰, *galeta, galifardeu, gallaret, galleda, gallet, ganivet, gec, gel, gendre, gerro, gleva, govern, grenya, fresca, guenyo, guerxo, guineu.*

Haver (vegeu apartat Bd), hebreu, hereu, heura, heure, heus (aquí), hivern.

16. Alternant amb [séla].

17. Pronunciat amb [s] malgrat l'accent normatiu.

18. Alternant amb [kunsél].

19. Alterna amb [e].

20. Només a Torredembarra. Resta de la zona [gələra].

Immens, incendi, inepte, inert, infern, intens, intern, invers.

Jeure, jeia, jersei, jubileu, julivert.

Liceu, llampec, llebeig, llenca, llenega, llesca, lletra, llinet.

Magatzem, malesa, mantega, marrameu, marrec, masegar, mastegar, mel, melsa, mena, menar, merda, merenga, merla, mescla, mestre, mestressa, metre, model, modern, mongeta, mostela, mullena, museu.

Navegar, negre, nen, neutre, novella.

Ofec, ofendre, ofrena, orella, oreneta, orença, ovella.

Palet, paleta, penellet, paquet, paral·lel, parell, parer, paret, pebre, pedregar, pega, pegar, pela, pena, penca, pensar, penya, pera, perdre, peresa, perla, pern, pes, pesseta, pet, peu, planeta, ple, plec, poder poncem, prec, premi, prendre, prenyar, presa, preu, procés ²¹, progrés ²², propens.

Quadern.

Rafega, rasclets, rebel, reblar, reble, rebre, rec ²³, recel, recreu, refilet, reguitzer, rella, rem, remei, remenar, remesa, rengla, renyar, replegar, resar ²⁴, riera ²⁵, reu, revers, rodet, rosec, rovell.

Saber, salabret, saramenya, secret, selecte, selva, sem*, semblar, semblar, sencer, senderi, sense, seny, senyar, serra, serva, servir, servei, set, seure, sexe, sistema, silenci, suec, suprem, suspendre.*

Taleia, taverna, tec, teia, tel, tendre, tensar, terç, terra, terreny, teula, text, tiberi, traveta, tren, trena, trenc, trenta, trepa, trescar, treure, trineu, trofeu.

21. Realitzat amb [e] malgrat l'accent agut normatiu.

22. Realitzat amb [e] malgrat l'accent agut normatiu.

23. Amb [e] només a La Riera.

24. Tota la flexió amb [e] malgrat l'accent normatiu de rés.

25. Amb [e] només a La Riera.

*Vailet, varicella, veça, vel, vela, vendre, ver*²⁶, *verb, verd, verdet, verema, verga, verge, vermell, verra, vers, vesc, veta, vetlla, veu, veure, voler* (vegeu apartat Bd).

Xalet, xanguet, xarello, xaveta, xefla, xemeneia, xerrameca, xerrar, xinxeta, xixarello.

Zenc, zero.

Bd. Fonema [ɛ]: *Flexió verbal*

Verb ésser:

*és*²⁷ (Present d'indicatiu, persona 3).

Verb haver:

haver (Infinitiu).

havent (Gerundi).

Verb poder:

poder (Infinitiu).

*poguent** (Gerundi).

Verb saber:

saber (Infinitiu).

*sabent** (Gerundi).

Verb voler:

*volguer** (Infinitiu).

*volguent** (Gerundi).

Be. Fonema [ɛ]: *Antropònims*

Abel, Adela, Albert, Amadeu, Anselm, Basileu, Benet, Berta, Daniel, Elisabet, Elisenda, Eusebi, Francesc, Fulgenci, Gabriel, Genoveva, Gibert, Guillem, Helena, Isabel, Josep, Llorenç, Mamet, Manuel, Marcel, Miquel, Rafel, Raquel, Robert, Sergi, Telm, Teresa, Vicenç.

26. Fossilitzat a *pi ver* [piβé] (pi pinyoner: *Pinus pinea*).

27. Pronunciat [es] malgrat l'accent tancat normatiu.

Bf. *Fonema* [ɛ]: *Cognoms*

*Alegret, Altés*²⁸, *Barbens, Barrufet, Batet, Bessa, Bonet, Botet, Calvet, Conesa, Escofet, Freixenet, Gallofré*²⁹, *Garreta, Gelabert, Gisbert, Llenas, Llobet, Omedes, Rafecas, Romeu.*

Bg. *Fonema* [ɛ]: *Topònims*

Arbeca, Arenys, Artesa, Beget, Berga, Canet, Esterri, Falset, Fullella, Gandesa, Els Guiamets, Juneda, Lloret, Maçanet, Manresa, Maresme, Margalef, Miravet, Mollet, Montferri, Montseny, Olesa, Pirineu, Poboleda, Reus, Vilaverd.

C. *Paraules amb vocal tònica velar o amb realització fonètica tancada* [o]

Ca. *Fonema* [o]: *Parònims*

Bota (calçat i verb botar) igual que *bóta* (recipient).

Dons (qualitats) igual que *dóns* (verb donar).

Molt (adverbi) per oposició a *mòlt* (verb moldre).

Cb. *Fonema* [o]: *Lèxic classificable*

Prefixos:

contra- (prefix tònic de manera): *contrasentit...*

sobre- (prefix tònic indicant «per damunt de»): *sobresalt,*

sobretot, sobrepellis...

sota- (prefix tònic indicant «per sota de»): *sotabarba, sotavent...*

Sufixos:

-dor, -dora (sufix d'adjectiu derivat de verb, indicant qualitat): *emprenyador, menjador, esborronadora...*

-ona (sufix de nom derivat de nom, en diminutius): *marona, carona...*

-ons (sufix de locucions adverbials de manera): *de reculons...*

-or (sufix de nom derivat d'adjectiu, indicant qualitat): *agror, fredor, amargantor...*

28. Pronunciat amb [ɛ] malgrat l'accent agut.

29. Pronunciat amb [ɛ] malgrat l'accent agut.

- or (sufix de nom derivat de verb): *escalfor, coïssor, cremor...*
- sor (sufix d'adjectiu derivat de verb): *divisor, revisor...*
- ssor (sufix d'adjectiu derivat de verb): *agressor...*
- tor (sufix d'adjectiu derivat de verb, indicant qualitat): *lector, conductor, receptor...*

Cc. Fonema [o]: Lèxic no classificable

Abraonar, acaronar, acoblar, acotar, acotxar, adobar, adonar, adornar, afollar, agost, almoina, ampolla, angoixa, aroma, arborar, arrebossar, arronsar, assessorar, atorgar, atribolar, avortar.

*Babord, bo!*³⁰, *boc, boca, boç, boix, bolcar, boll, bomba, bombolla, bony, borbollar, bord, bossa, bot, botar botja, botre, brodar, brollar, broma, bronze, brosta, brot.*

*Capolar, carronya, catorze, clofolla, cobla, coca, coça, codony, coix, colar, colgar, colom, color, colze, coma, compte, comte, conca, conco, confondre, congre, conte, contorn, cony, corcoll, corn, corona, coscoll*³¹, *cort, cot, cotna*³², *cotxar*³³, *cotxe, covar, cromo.*

Demora, desfogar, destorb, do, doctor, dojo, dolç, dolor, donar, dos, dotze, dropo.

*Eixoll**, *empatollar, encoblar, encolla**, *endoll, engronxar**, *enjovar, enraonar, ensorrar, entorn, enyorar, equivocar, esborrar, esborronar, esbotzar, esclofollar, escoltar, escombra, escorcollar, escot, esmicolar, esmolar*³⁴, *esmorzar, esmotxar, espampolar, espigolar, ésser (vegeu apartat Cd), esporgar, estisores, estirabot, estona, estora, estribord, estroncar.*

Farigola, ferotge, filosa, fitora, flonjo, follar, folrar, fondre, fonoll, fons, forç, forca, forfollar, forma, forn, fosc, front.

30. Veu per fer aturar l'animal de tir. Pronunciat [bo] a La Nou i Tarragona i [bɔ] a La Pobla i Torredembarra.

31. Amb caiguda de la palatal: [kuskó].

32. Realitzat com a [kórrnə].

33. Sinònim d'abrigar al llit, mentre que *acotxar* és sinònim d'acotar tot el cos.

34. Fa tota la flexió amb [o] malgrat *mola* amb [ɔ].

*Gebre**, *ginoll**, *giragonsa*, *glop*, *gola*, *golfa*, *golfo*, *goma*, *gorda*,
gorra, *gos*, *gota*, *grop*, *grumoll*.

Honor, *humor*.

Joca, *jonc*, *jou*, *jove*.

Llagosta, *llavor*, *linosa*, *llom*, *llonza*, *llop*.

Major, *maror*, *migjorn*, *millor*, *moc*, *moix*, *mormolar*, *morro*,
mossa, *most*.

Nebot, *no*, *nyonya*.

Ogre, *olor*, *ombra*, *on*, *ona*, *oncle*, *onze*, *ordre*.

Pastor, *penjoll*, *penyora*, *picolar*, *pidolar*, *plom*, *podar*, *poll*,
polla, *pols*, *pom*, *poma*, *pop*, *popa*, *porra*, *pou*, *proa*.

*Ranagoll**, *remolc*, *remor*, *retorn*, *reviscolar*, *roll*, *rom*, *rompre*,
ronc, *ronso**, *ronya*, *ros*, *rost*, *rostoll*, *rot*, *roure*.

Salморra, *sanglot*, *saragatona*, *segon*, *segons*, *senyor*, *simbomba*,
singlot, *sobte*, *sofre*, *solc*³⁵, *sondar*, *sondrollar*, *sopar*, *sord*,
soroll, *sorra*, *sostre*, *sota*, *sufocar*, *suor*.

Toll, *tomar*, *tomb*, *topar*, *tord*, *torn*, *tornar*, *torrar*, *tos*, *tot*, *tou*,
trastorn, *tremolar*, *trompa*, *tronc*, *trontollar*, *tronxo*, *trot*.

Vengonya, *volar*.

Xipoll, *xollar*, *xop*.

Cd. Fonema [o]: Flexió verbal

Verb ésser:

som, *sou* (Present d'indicatiu, persones 4 i 5).

35. Amb caiguda de líquida [sók].

Ce. Fonema [o]: Antropònims

Aurora, Ramon, Teodora.

Cf. Fonema [o]: Cognoms

Basora, Bigorra, Bordes, Cardona, Folc, Jorba.

Cg. Fonema [o]: Topònims

L'Ampolla, Andorra, L'Arboç, Badalona, Barcelona, Benidorm, Europa, Girona, Gratallops, Guissona, La Juncosa, Mediona, La Pobla, Ripoll, Riudoms, Tarragona, Ulldecona, Vallfogona, Vilallonga, Xixona.

D. Paraules amb vocal tònica velar o amb realització fonètica oberta [ɔ]

Da. Fonema [ɔ]: Parònims

Coc (verb coure) per oposició a *cóc* (pastís).

Dona (muller) per oposició a *dóna* (verb donar).

Fora (adjectiu i preposició) per oposició a *fóra* (verb ésser).

Joc (diversió) per oposició a *jóc* (jaç).

Mora (musulmana) (verb morir*) per oposició a *móra* (fruit).

Son (substantiu masculí i femení) per oposició a *són* (verb ésser).

Db. Fonema [ɔ]: Lèxic classificable

Prefixos:

poli- (prefix tònic indicant «molts»): *poliesportiu...*

post- (prefix tònic indicant «després de»): *postdiluvià...*

prop- (prefix tònic indicant «al costat de»): *proppassat...*

Sufixos:

-copi (sufix de nom per composició): *microscopi, calidoscopi...*

-oi, -oia (Sufix d'adjectiu derivat d'adjectiu, indicant to afectiu):
alegroi...

-ol, -ola (sufix de nom derivat de nom, diminutiu): *llençol, ventijol, pujol, bestiola...*

-ot, -ota (sufix de nom derivat de nom, augmentatiu-pejoratiu):
homenot, Perot, mossota...

-ot, -ota (sufix d'adjectiu derivat d'adjectiu: intensiu de matis pejoratiu): *lletjot, grossot, grandota...*

-tori (sufix de nom derivat de verb, indicant lloc): *dormitori, reclinatori...*

-tori (sufix d'adjectiu derivat de verb, indicant qualitat): *giratori, robatori...*

Dc. Fonema [ɔ]: *Lèxic no classificable*

Absolta, aclofar-se, acomodar, acord, acostar, albercoc, alosa, antimoni, anxoca, arpiots, arrop, arrova, assolar, atroç.

Badoc, bajoca, barrotar, bigoti, binocles, bloc, bo!³⁶, bo, bon (bona), bocoï, boga, boi, boia, boig, boira, borinot, borni, bosc, bou, bressol, broc, broca, brossa, brotxa, brumerot*, bullaroc*, bunyol, butllofa.*

Cabota, calçot, camperol, cantimplora, capítost, cargol, carnes-toltes, carnot, carrossa, carxofa, carxot, casori, cassola, castanyola, clatellot, clofa, clor, closca, clot, cloure, cobrellit, codi, cofoi, col, coll, colla, collar, com, con, confort, conhort, consol, consort, control, cop, cor, corda, corriol, corriola, cosa, cossi, costa, costar, cotxa, coure (substantiu i verb), cova, cove, crossa, crosta.

Daixonses, dallonses, degollar, deport, derrotar, destarotar, destrossa, dinou, dissoldre, divorci, dol, doldre, dona, doncs, dormir, dosi, dot.

Elogi, empiocar-se, enderrocar, enlloc, enrenou, equinocci, ermot, escamot, escarnot, esclop, escola, esforç, esponja, esposa, esquiol, estaquirot, estoc, esvalot.

Faristol, fesol, flabiol, floc, flor, foc, foli, font, fora, força, Fornigol, fort, futbol.*

Gairot, gargot, gargí-garjol*, garjola, garrofa, garrot, goig, gol, gorja gosar, got, granota, grinyol, groc, gros, guardiola.*

36. Vegeu nota 30.

Home, hora, hort hoste.

Idiota, indiot, introit.

Jo, joc, joia, juliol.

*Llavors*³⁷, *llinyola*³⁸, *lloc, lloca, llogar, lloro, llosa, llòtic**, *lot.*

Manobre, marejol, mastegot, miol, moble, moca, mola, moldre, moll, molla, molls, molsa, monja, morir, mort, mosta, mostra, mota, motlle, moure, mussol.

*Negoci, ninot, nitrogen, noi, nom, nones*³⁹, *non-non, nora, nord, norris**, *nosa, nostre, nou.*

Obrir, oca, oci, odi, oli, olla, or, ordi, orgue, oriol, orni, oros, ou.

*Pallol, panotxa, patxoca, pebrot, pellerofa, pellofa, perdigot, perol, picot, pigota, pilot, pilota, pinyol, pistola, plor, plore, poble, pobre, poc, poder (vegeu apartat Dd), pondre, pont, por, porc, port, porta, portar, porxo, posar, post, posta, postres, pot, pota, prop*⁴⁰, *prou, prova.*

Quota.

Rajola, rebost, record, redolar, redolta, reforç, rellotge, reprotxar, resclosa, respondre, revolta, ribot, riota, roba, robar, roc, roca, roda, roig, rosa, rosca, rossinyol, rosta, rotllo.*

Sacerdot, so, soc, soca, sogre, sol, sola, soler, sols, solt, solta, somni, somort, son, sort, sosa, sou, suport, suposar.

Tanoca, tantost, taronja, testimoni, to, toc, toia, torçar, tort, tossa, tothom, totxo, tramoia, tresor, trespol, tro, trobar, troca, trona, tros.

37. En les variants: *Llavons, allavons* i *apavòrens*.

38. Amb assimilació [nyinyɔtə].

39. A l'expressió *fer nones*.

40. A l'adverbi a *prop*.

Verola, vidriola, viola, vol, voler (vegeu apartat Dd), *volt, volta, volva, vora, vostre, vot.*

*Xaloc, xarol, xarop, xerigot, xerinola, xicoira, xicot, xo*⁴¹, *xoc.*

Dd. *Fonema [ɔ]: Flexió verbal*

Verb poder:

pots, pot, poden (Present d'indicatiu, persones 2, 3, 6).

Verb voler:

vols, vol, volen (Present d'indicatiu, persones 2, 3, 6).

De. *Fonema [ɔ]: Antropònims*

Alfons, Antoni, Eloi, Fabiola, Ferriol, Flora, Gregori, Jeroni, Jordi, Pol, Roc.

Df. *Fonema [ɔ]: Cognoms*

Albiol, Armengol, Babot, Biosca, Bosch, Caballol, Eroles, Figuerola, Josa, Mallol, Obiols, Orriols, Pons.

Dg. *Fonema [ɔ]: Topònims*

L'Albiol, Alcoi, Alforja, Amposta, Anoià, Banyoles, Les Borges, La Canonja, Capafonts, Colldejou, Espot, La Garrotxa, Mallorca, Marroc, Menorca, Monistrol, La Nou, Olot, Perafort, Portbou, Querol, Roda, Sant Boi, Sant Celoni, Sort, Torroja, Vallmoll.

FRANCESC PI I VIRGILI

41. Veu emprada per parar l'animal. A l'expressió: *Tant se val que li diguis xo com arri.*

BIBLIOGRAFIA

- ÀACOVER, A. M. i MOLL, F. B.: *Diccionari català-valencià-balear*, 10 volums (Ciutat de Mallorca, Editorial Moll 1980).
- ALMERICH, LLUÍS: *Els cognoms catalans* (Editorial Millà: Biblioteca Popular Catalana Vell i Nou, Barcelona 1968).
- BADIA i MARGARIT, ANTONI MARIA: *Gramàtica catalana* (Editorial Gredos, Madrid 1962).
- COROMINES, JOAN: *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*, 5 volums apareguts (Curial Edicions Catalanes, Barcelona 1980...).
- MARTÍ i CASTELL, JOAN: *Gramàtica Catalana, Curs superior* (Editorial El Punt/Edhasa, Barcelona 1982).
- RECASENS i VIVES, DANIEL: *Estudi Lingüístic sobre la Parla del Camp de Tarragona* (Curial Edicions Catalanes: Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1985).
- RUAIX i VINYET, JOSEP: *El Català en Fitxes*, volum I (Barcelona 1976).